

eerste plaats en vooral er naar moeten streven, dat men hen begrijpt, en dat in hun uitdrukkingswijze nooit de oorzaak gelegen mag zijn, dat ze minder goed verstaan worden. Nooit mogen ze welluidendheid stellen boven duidelijkheid, ja zelfs is het geoorloofd woorden of wendingen te gebruiken, die in strijd zijn met het Latijnsche vocabularium of met de grammatica, mits daardoor het begripen gemakkelijker valt. Kortom de redenaar moet „in verbis verum amare, non verba”, in de woorden de waarheid beminnen, niet de woorden. Wanneer een gouden sleutel niet kan openen, waarom zou men dan niet een houten gebruiken, die het wel kan? ⁷²⁾ Deze beroemde woorden van den kerkvader nu beteekenen in de absolute monarchie der rhetorica niets minder dan revolutie. De oratio, die volgens Quintilianus de regina rerum was, wordt van den troon gestooten en in haar plaats wordt aan de waarheid de scepter geschonken. De beteekenis van deze uitspraak, ook voor de geestelijken, voor wie, zooals Haarhoff in zijn werk „Schools of Gaul” terecht opmerkt ⁷³⁾, de overgang van de rhetorenkathedr naar den preekstoel dikwijls alleen een kwestie was van verandering van plaats en onderwerp, kunnen wij, met onze moderne opvattingen, ternauwernood op de juiste waarde schatten.

Gaat dus de waarheid boven de welsprekendheid, zoo wil dat nog niet zeggen, dat deze laatste veronachtzaamd mag worden. En daarom zet Augustinus uitvoerig het doel der welsprekendheid uiteen, zich aansluitend bij Cicero, hoewel hij dien niet met name noemt. Ik zal hem in die uiteenzetting niet volgen. In 't kort komt ze hierop neer, dat de redenaar door zijn welsprekendheid moet bereiken, dat hij onderricht, bekoort en beweegt, „ut doceat, ut delectet, ut flectat”, zoodat men hem aanhoort „intellegenter, libenter, oboedienter”, met begripend inzicht, met graagte en met volgzaamheid. Daartoe moet hij over kleine zaken kalm en eenvoudig, over middelmatige bedaard en bezonnen en over groote op verheven wijze spreken. Van ieder van deze drie genera dicendi, de submissa, temperata en grandis dictio geeft Augustinus dan een voorbeeld van den apostel Paulus, van Cyprianus en van Ambrosius ⁷⁴⁾, daarmee opnieuw het bewijs leverend van de juistheid zijner opvatting, dat de Christelijke literatuur het geschikte materiaal kan leveren voor rhetorische studiën.